

особливості поведінки жінок і чоловіків; усвідомлюють відносність жіночих і чоловічих проявів; розуміють моральну цінність вчинків жінок і чоловіків стосовно одне одного.

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти, соціально-комунікативна компетентність дітей старшого дошкільного віку стосується обізнаності про різні соціальні ролі людей (знайомі, незнайомі, свої, чужі, діти, дорослі, жінки, чоловіки, дівчатка, хлопчики, молоді, літні тощо); про елементарні соціальні та морально-етичні норми міжособистісних взаємин тощо.

Завданням закладу дошкільної освіти є надання можливості дитині розкрити ті унікальні можливості, які притаманні саме їй.

Отже, спільну діяльність закладу дошкільної освіти і сім'ї щодо гендерного виховання необхідно спрямувати на формування у дітей наступного: статевої ролі знань, розвиток вміння використовувати ці знання в різних ситуаціях; уявлень дошкільнят про традиції виховання дівчаток і хлопчиків в українській народній культурі; морально-вольових якостей, характерних для дівчаток (чутливість, доброта, ніжність, співчуття та інші) і хлопчиків (сміливість, рішучість, сила, витривалість, віра та інші); ціннісного ставлення до себе як до людини конкретної статі; здатності до самореалізації; дружнього, толерантного ставлення до осіб обох статей.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Богущ А. М. та ін.; наук. кер. А. М. Богущ. Київ, 2012. 64 с.
2. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / Бельська Г. В. та ін.; наук. кер. В. О. Огнев'юк. Київ, 2016. 304 с.
3. Луценко Вікторія. Диференційований підхід у вихованні дошкільників різної статі. *Дитячий садок (Шкільний світ)*. 2009. №27. С. 37–40.
4. Козир М. Гендерне виховання дошкільників. *Дитячий садок (Шкільний світ)*. 2010. № 38. С. 30–31.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВПЕВНЕНOSTІ В СОБІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олександра ЯНКОВИЧ

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
yankov@tnpu.edu.ua

Упевненість у собі як інтегративне утворення, здатність усвідомлювати людиною спроможність досягати цілей, риса асертивної поведінки є предметом досліджень філософії, психології, педагогіки та соціології. Учені В. Іванова, М. Мельник, Н. Мельник, М. Мішечкіна, А. Сіренко переконливо довели, що таку якість особистості як впевненість у собі слід починати формувати у дітей дошкільного віку, оскільки вона виявляється в позитивному ставленні до себе, ініціативності та активній позиції дитини стосовно навколишнього світу, переконаності щодо досягнення успіху та реалізації доступних вікові завдань і

прагнень. У педагогічних працях, програмах, методиках, рекомендаціях відображено форми та методи партнерської взаємодії батьків і вихователів щодо формування у старших дошкільників лідерських якостей, упевненості в собі. Водночас гендерним аспектам і проблемі врахування фактору статі дітей у вихованні впевненої поведінки у працях науковців приділено недостатньо уваги. Це питання набуває актуальності, зважаючи на те, що в суспільстві, медіазасобах продовжують культивуватись гендерні стереотипи щодо якостей та поведінки жінок і чоловіків. Сформовані десятиріччями шаблони впливають на виховання в закладах дошкільної освіти не тільки в Україні, а й у зарубіжних країнах [4].

Проблема впевненості тісно пов'язана з успішністю. Зазвичай простежується взаємозалежність: упевненість сприяє успіху; успішність посилює впевненість. Тому так важливо дослідити гендерні особливості формування впевненості – від цієї компетентності залежить досягнення успіху окремою особистістю, а відтак і благополуччя держави.

Учена О. Максимова виявила, що ставлення до успіху відрізняється в дівчаток і хлопчиків. За умови однакових попередніх досягнень хлопчики більше орієнтовані на успіх, ніж дівчатка, самокритичність яких є вищою. Хлопчики зазвичай переоцінюють свої успіхи, довго не переживають через невдачі, намагаючись їх забути чи знецінити (те, що не вдається, за їхніми словами, «нікому не потрібне», «не дуже й старався це зробити»). Вони більше орієнтовані на зміст висловлювань. Дівчатка чутливіші до нарікань і похвал старших, ближче до серця беруть оцінні судження оточення, швидше виявляють тривогу та страх. У взаєминах із однолітками й дорослими хлопчики є більш активними, прагнуть керувати, вести за собою, дівчатка ж більше стежать за враженням, яке справляють на інших, фіксують зміни оцінок, швидше не діють, а завойовують [2, с. 22–23].

Отже, учені простежують наявність стереотипу вже в дошкільному віці щодо демонстрування хлопчиками більш впевненої поведінки, ніж дівчатками. Зокрема, М. Малкович виявила, як діти сприймають особливості статі: на думку дівчаток, хлопчикам притаманні енергійність, рухливість, відважність, впевненість, а дівчаткам – комунікабельність, сенситивність, ніжність, емпатійність. Хлопчики також вважають, що їм притаманний рух, енергія, діяльність; а дівчаткам – спілкування, турбота, опіка, виховання» [3].

Виникає питання, що є провідним чинником виникнення таких стереотипів. Передусім це суспільні установки: чоловік має бути активним, незалежним, рішучим, вольовим, а жінка – пасивною, залежною, турботливою, комунікабельною [3]. Телебачення та реклама також сприяють виникненню й поширенню стереотипів щодо поведінки представників обох статей. Жінки ведуть переважно розважальні, розвивальні телепередачі, а чоловіки – кримінальні, аналітичні, політичні [4, с. 128]. Крім того, медіа поширюють багато інших гендерних стереотипів щодо професій, побуту тощо. Як результат, діти вважають, що чоловіки здатні досягати більших успіхів у побудові кар'єри, ніж жінки; роль жінки – бути красивою, налагоджувати побут, виховувати дітей, тоді як роль чоловіка – забезпечувати, керувати, проявляти силу і мужність.

Формуючи в дітей упевненість у собі, педагоги стикаються не лише зі стереотипами, а й із суперечностями. Наприклад, як поєднуються впевненість у собі і сором'язливість; сором'язливість та успішність. Г. Петрученя, спираючись на праці Л. Мірошніченко, відображає позитивними такі риси чоловіка: мужність,

сила волі, шляхетність, розум, працьовитість, лицарське ставлення до жінок, краса, принциповість, відповідальність за свої вчинки, уміння кохати, організаторський хист, доброта; жінки – жіночність, уміння кохати, сором'язливість, краса, упевненість у собі, вірність, любов до дітей, слабкість, уміння розуміти інших, мудрість, зовнішня привабливість, діловитість, уміння створювати затишок [5]. Необхідно зазначити, що сором'язливі люди можуть бути успішними й упевненими в собі. Скутість пояснюється різними причинами, наприклад, проблемами в комунікації через інтровертну орієнтацію. Класичними прикладами відомих і сором'язливих людей є Чарльс Дарвін, Агата Крісті, Кіра Найтлі, Шарль де Голль [6]. У цьому переліку сором'язливих, упевнених і успішних є представники як чоловічої, так і жіночої статі, що засвідчує доцільність подолання гендерних стереотипів у вихованні впевненої поведінки у дітей.

Учені (С. Вихор, Т. Говорун, Л. Вовк, О. Кіз, О. Кікінежді, В. Кравець, Н. Мельник, І. Шульга) пропонують шляхи подолання гендерних стереотипів, а саме: формування уявлення у дітей про рівноцінність жіночої та чоловічої статей: рівні права та обов'язки, рівна відповідальність у сім'ї, суспільстві, одне перед одним тощо; опанування дітьми різних соціальних ролей, які не залежать від статі. Ці шляхи зберігають актуальність також при формуванні впевненості в собі у старших дошкільників.

Доцільними є також бесіди, аналіз мультиплікаційних фільмів, дитячих книжок про впевнену та невпевнену поведінку персонажів обох статей; виконання вправ «Моє сонце», «Комплімент», «Подаруй квітку», завдяки яким діти вчаться комунікувати на тему успіху і робити висновки, що вагомість досягнень залежить не від статі, а від наполегливості та працьовитості.

Література

1. Кікінежді О. М., Говорун Т. В., Шульга І. М. Гендерне виховання дошкільнят : навчальний посібник. Вид. 2-е, переробл. та доп. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. 192 с.
2. Гендерні дослідження: прикладні аспекти : монографія / Кравець В. П. та ін. ; за наук. ред. В. П. Кравця. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. 448 с.
3. Максимова О. О. Формування успішної особистості шестирічного першокласника : монографія / за ред. проф. М. В. Левківського. Житомир : ЖДУ, 2013. 195 с.
4. Малкович М. Психологічні аспекти дослідження гендерних уявлень хлопчиків дошкільного віку. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 1. С. 272–280.
5. Мельник Н. І. Американський досвід організації дошкільної освіти: гендерна соціалізація дітей. *Неперервна професійна освіта за кордоном: теорія та практика*. 2011. № 1. Ч. 7. С. 126–129.
6. Петрученя Г. Г. Тенденції розвитку гендерних досліджень у педагогіці України на початку XXI століття. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Випуск 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_2_14 (дата звернення: 21.08.2020).
7. Робсон Д. Несподівані переваги сором'язливості. *BBC. News. Україна* : веб-сайт. 2016. URL: <https://cutt.ly/2gnu5W2> (дата звернення: 22.08.2020).
8. Сіренко А. Є. Формування у старших дошкільників впевненості в собі у груповій діяльності: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Національна академія педагогічних наук України ; Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2017. 281 с.